

J. J.

Śląskie hutnictwo cynku w XIX wieku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/2, 485-486

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROCZNIK „ZIEMIA” O ZABYTKACH TECHNIKI

Rocznik (krajoznawczy „Ziemia” 1966 (wydany w końcu 1967 r.) przynosi, podobnie jak tom z 1965 r.¹, między innymi kilka publikacji z zakresu historii techniki. Kazimierz Bielenin pisze o starożytnym hutnictwie świętokrzyskim, Tadeusz Żurowski o kopalni krzemienia sprzed przeszło 4 tysięcy lat w Krzemionkach Opatowskich², Marian Kornecki o żuławskich wiatrakach czerpakowych³ (w artykule znajduje się pięć fotografii czterech takich wiatraków i szkic konstrukcji wiatraka tego typu). Tenże autor dał też notatkę o starym młynie wodnym na Warcie pod Rogalinem, dzisiaj już nie istniejącym; miał on jakieś nieznane nam typu „pietwo-we” podsiębierne koło wodne.

W dziale *Kronika* jest mowa m.in. o 150 rocznicy powstania Staszycowskiej akademii górniczej w Kielcach, o hrubieszowskiej fundacji Staszica, Muzeum Historii Włókiennictwa w Łodzi i organizowanym w Piotrkowie Trybunalskim Muzeum Szklarstwa.

Z. Br.

ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ STANISŁAWA SZCZEPANOWSKIEGO

Doniosła rola Stanisława Szczepanowskiego w początkowych okresach rozwoju górnictwa ropy naftowej na Podkarpaciu nie wymaga już uzasadnień. Wydaje się jednak, że postać tego zasłużonego działacza gospodarczego i społecznego pozostaje w cieniu, nie znana prawie poza wąskimi kręgami naukowymi. Dlatego artykuł Józefa Pietruszy *Współtwórca polskiego przemysłu naftowego — Stanisław Szczepanowski (1846—1900)*, opublikowany w nrze 11/1967 „Wiadomości Naftowych”, powitać trzeba jako bardzo pożyteczne i potrzebne wystąpienie popularyzatorskie¹.

Artykuł zawiera życiorys Szczepanowskiego, ze szczególnym zwróceniem uwagi na jego działalność gospodarczą i społeczną. Interesującym fragmentem artykułu jest trafne porównanie jego bohatera z Ignacym Łukasiewiczem: w działalności tych wybitnych postaci autor dostrzega zarówno cechy wspólne jak i krańcowo przeciwne.

J. J.

ŚLĄSKIE HUTNICTWO CYNKU W XIX WIEKU

Tradycje wykorzystania rud cynku na Śląsku sięgają co najmniej XVI w., kiedy eksploatowano galman w związku z produkcją mosiądzu. W wieku XIX, po wprowadzeniu wynalezionej w Anglii metody przemysłowego otrzymywania cynku, okręg śląski stał się jednym z głównych producentów tego metalu na świecie. Mgr Krystyna Cygorijni, autorka źródłowego artykułu *Powstanie i rozmieszczenie hut cynku na Śląsku w XIX wieku* („Rudy i Metale Nieżelazne”, nr 11/1967), z którego pochodzą przytoczone wyżej stwierdzenia, podkreśla przy tym, że przodująca pozycja Śląska dotyczy nie tylko wielkości produkcji lecz również postępu technicznego.

Omawiany artykuł zawiera historię hut cynku, ze szczególnym zwróceniem uwagi na okoliczności ich powstania, sytuację prawnowłasnościową oraz okres

¹ Zob. o nim notatkę w nrze 1/1967 „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”, ss. 197—199.

² Por. w nrze 1/1961 „Kwartalnika” artykuł T. Żurowskiego *Nowe badania nad historią najstarszego górnictwa w Polsce*.

³ W poprzednim tomie „Ziemi” tenże autor pisze o wiatrakach i młynach wodnych na Śląsku Opolskim.

¹ Por. artykuł doc. T. Kowaliką w niniejszym numerze.

produkcyjnego funkcjonowania. Wstęp stanowi przypomnienie początków wykorzystania galmanu oraz eksperymentalnych prób otrzymywania cynku metodą przymysłową, które miały miejsce w końcu XVIII w.

Artykuł uzupełniają następujące tablice: 1) zestawienie hut cynku na Górnym Śląsku w XIX w., 2) zestawienie ilości czynnych hut w poszczególnych latach między 1809 i 1900 r., 3) zestawienie wielkości produkcji cynku w poszczególnych latach między 1809 i 1890 r., 4) zestawienie cen 1 t cynku w poszczególnych latach między 1809 i 1900 r.*.

J. J.

OPIEKUN ZABYTEKÓW HUTNICZYCH STARACHOWIC

W nrze 5/1968 „Trybuny Ludu” Andrzej Chmura poświęcił artykuł *Pasja życia Józefowi Soboniowi, „człowiekowi, który zakochał się w Ziemi Kieleckiej”*. Jego gromadzone od 15 lat zbiory, dotyczące regionu starachowickiego, a przede wszystkim Zakładów Starachowickich, stały się podstawą decyzji o powołaniu przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze muzeum regionalnego w Starachowicach, które nawiązuje do dorobku muzeum „założonego w 1932 r. i zdewastowanego w czasie okupacji”. J. Sobon przyczynił się też poważnie do uznania pochodzącego z 1898 r. wielkiego pieca w Starachowicach za obiekt zabytkowy i tym samym uchronienia go od rozbiórki; projektowane jest stworzenie wokół tego pieca skansenu hutniczego¹.

E. O.

HISTORIA FABRYKI O NIETYPOWEJ PRODUKCJI

W październiku 1967 r. Fabryka Igieł Dziewiarskich i Biegaczy Obrączkowych w Łodzi obchodziła jubileusz 20-lecia swego istnienia. Fabryka powstała w 1947 r. jako pierwszy zakład w Polsce o tym zakresie produkcji, uprzednio importowanej. Uruchomienie zakładu było przedsięwzięciem szczególnie trudnym, ponieważ wymagało skonstruowania odpowiednich maszyn i urządzeń, które z uwagi na swoją specyfikę nie stanowią przedmiotu międzynarodowej wymiany handlowej. Zakład pokonał te trudności, budując łącznie, w okresie od 1947 do 1967 r. 67 typów różnych maszyn.

Powyższe informacje zawarte są w artykule mgra inż. Jana Armanowskiego i mgra inż. Ryszarda Rosińskiego *Rys historyczny Fabryki Igieł Dziewiarskich i Biegaczy Obrączkowych* („Przegląd Włókienniczy”, nr 11/1967). Artykuł ten ogłoszony z okazji jubileuszu zakładu przedstawia etapy jego rozwoju, ze zwróceniem uwagi na rodzaje produkowanych wyrobów.

Skrót omawianego artykułu został opublikowany w „Mechaniku” (nr 11/1967).

J. J.

TYSIĄCLECIE POLSKIEGO SZKLARSTWA

16 i 17 grudnia 1966 r. odbyły się w Krośnie nad Wisłokiem uroczystości pod hasłem *Tysiąclecie polskiego szklarstwa*. Jeden z głównych punktów programu tych uroczystości stanowiła sesja naukowa, w czasie której wygłoszono szereg referatów m.in. na temat przeszłości polskiego przemysłu sklarskiego.

W 1967 r. w poszczególnych zeszytach miesięcznika „Szkło i Ceramika” opu-

* Problematyka artykułu stanowiła treść referatu autorki na sesji Zespołu Historii Polskiej Techniki Hutniczej i Odlewniczej Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN 11 III 1967; por. „Kwartalnik”, nr 4/1967, s. 876.

¹ W marcu br. piec ten został przekazany przez dyrekcję Zakładów władzom konserwatorskim.